

УДК 343.7

**КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ОХОРОНА ВЛАСНОСТІ
ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ РЕСПУБЛІКИ ІНДІЯ**

**CRIMINAL LEGAL PROTECTION OF PROPERTY RIGHTS UNDER
THE LAWS REPUBLIC OF INDIA**

Соловйова А.М.,
докторант

Класичного приватного університету

У статті аналізуються питання кримінально-правової охорони власності за законодавством Республіки Індії. Розкриваються особливості чинного Кримінального Кодексу Індії. Аналізуються такі склади злочинів, як крадіжка, розбій, вимагання та інші.

Ключові слова: злочин, крадіжка, грабіж, розбій, чуже майно, майнова шкода.

В статье анализируются вопросы уголовно-правовой охраны собственности по законодательству Республики Индии. Раскрываются особенности действующего Уголовного Кодекса Индии. Анализируются такие составы преступлений как кража, разбой, вымогательство и другие.

Ключевые слова: преступление, кража, грабеж, разбой, чужое имущество, имущественный вред.

The article analyzes the question of criminal-law protection of property rights under the laws Republic of India. The author disclosed the peculiarities of the Criminal Code of India. Analyzes such offenses as theft, robbery, extortion and others.

Key words: crime, theft, robbery, robbery, other people's property, property damage.

Актуальність дослідження кримінально-правової охорони власності за законодавством Індії обумовлена сучасними загальносвітовими тенденціями глобалізації. Крім того, як справедливо зазначають М.І. Панов та Н.О. Гуторова, використання порівняльно-правового методу зумовлюється потребою у формулюванні власної української національної правової системи, яка відповідає б сучасним світовим тенденціям правового розвитку і міжнародним стандартам, особливо у сфері охорони прав та свобод людини і громадянина від суспільно небезпечних посягань [1, с. 103].

В Індії Кримінальний кодекс був прийнятий ще у 1860 р. В Індії, як і в інших країнах Південно-Східної Азії, сповідується переважно індуїзм. Так само як іслам, індуїзм зобов'язує своїх послідовників крім прийняття на віру певних догм, ще й до певного розуміння світу. Це розуміння пропонує особливу суспільну структуру і особливий спосіб життя; таким чином, релігійні приписи у величезній мірі грають ту ж роль, яка в інших типах суспільств належить праву [2, с. 205]. В Індійському Кодексі відображені деякі специфічні для країни проблеми і питання: встановлення відповідальності за храмову проституцію, принесення людських жертв, спалення вдів тощо.

Проблеми кримінально-правової охорони власності в різні часи, у тому числі у порівняльно-правовому аспекті, досліджувалися багатьма фахівцями в галузі кримінального права. Серед яких: О.О. Дудоров, В.М. Куц, П.С. Магишевський, В.О. Навроцький, М.І. Панов, А.В. Савченко, М.І. Хавронюк та інші відомі вчені.

Метою статті є виявлення особливостей кримінального законодавства Індії про відповідальність за деякі злочини проти власності та визначення тенденцій уніфікації кримінального законодавства.

Перші з шести розділів (про дію кримінального закону, значенні вживаних термінів, покарання, про обставини, що виключають відповідальність, про співучасть). Інші глави, присвячені питанням Особливої частини, різні за обсягом.

КК класифікує злочини на різні категорії: злочини проти держави, збройних сил, суспільного ладу, особи і власності, а також злочини, пов'язані з виборами, релігією, шлюбом, здоров'ям, безпекою, звичаями і мораллю.

Кримінальний кодекс Індії специфічний за своєю конструкцією. Кожна стаття КК пояснюється Прикладами (Illustrations). Так, після ст. 378 «Крадіжка» наявний такий приклад «А знаходить кільце, яке належить Z на столі його будинку. Тут кільце знаходиться у розпорядженні Z, і якщо A нечесно вилучає його, то вчиняє крадіжку» [3].

Глава XVII Кримінального кодексу Індії, яка містить статті про злочини проти власності, ділиться на ряд розділів: «Про крадіжку», «Про вимагання», «Про розбій та бандитизм», «Про злочинне привласнення майна», «Про злочинне порушення довіри», «Про придбання викраденого майна», «Про шахрайство», «Про псування майна», «Про злочинне порушення чужого володіння» [4, с. 200].

Відповідно до статті 378 КК Індії, винним у скоєнні крадіжки визнається той, хто маючи намір взяти нечесно будь-яке рухоме майно з володіння будь-якої особи, без її згоди, пересуває це майно для того, щоб привласнити, скоює крадіжку. Існують також інші види крадіжки: крадіжка з житлового будинку (ст. 380), крадіжка клерком або службовцем майна з володінні господаря (ст. 381), крадіжка після підготовки до заподіяння смерті, болі або обмеження волі для скоєння крадіжки (ст. 382).

Під крадіжкою ст. 378 розуміє пересування рухомого майна з наміром безчесно вилучити його з володіння іншої особи без згоди на те останнього[3].

До ст. 378 є низка «Пояснень» і понад півтора десятка «Прикладів». З «Пояснень» вбачається, що річ, прикріплена до землі, не може бути вкрадена, але відокремлена від неї може бути «об'єктом» крадіжки; що пересування, здійснене тією ж дією, що й відділення речі, може бути крадіжкою; що пересування може бути здійснено шляхом видалення перешкоди, що заважала речі пересуватися; що згода може бути вираженою або імовірною і може бути даною власником майна або іншою особою в межах її повноважень.

«Приклади» містять головним чином приклади дій, що є крадіжкою. Крадіжка здійснена, як тільки винний із зазначеним у ст. 378 наміром зрубав дерево на чужій землі; поманив за собою чужу собаку, і вона пішла за ним; будучи слугою, зник з посудом, дорученою йому господарем (якщо винний не слуга, а власник ломбарду, він, продавши посуд, робить не крадіжку, а злочинне порушення довіри); вилучив кільце, знайдене ним на столі у будинку потерпілого (але не на вулиці, в цьому випадку може мати місце злочинне привласнення).

Низка «Прикладів» має на меті пояснити значення використаного в ст. 378 терміна «безчесно», що позначає в складі крадіжки один із дуже важливих елементів. Якщо хтось віддав годинник в ремонт годинникарю, а потім, до того як годинникарь приступив до ремонту, з'явився до нього в майстерню, силою забрав годинник і виніс його, він не скоїв крадіжки. Якщо ж він винен годинникарю гроші за проведений ремонт і годинникарь залишає годинник у себе в якості забезпечення боргу або якщо винний заклав годинник, а потім, не зробивши розрахунку, забирає їх, він здійснює крадіжку. Здійснює крадіжку також особа, яка вилучає з володіння іншої людини полагоджену зазначеною особою річ з наміром утримати її у себе, поки за ремонт не буде сплачено винагороду. Навпаки, якщо хтось бере з бібліотеки свого друга книгу з наміром прочитати її і повернути, вважаючи, що друг не буде заперечувати проти цього, він не робить крадіжки.

Дуже істотним елементом складу крадіжки є, таким чином, намір особи, що здійснює вилучення майна. Намір безчесно вилучити це майно з чийого володіння має місце в тих випадках, коли вилучали майно особа має намір надати неправомірне збагачення одній особі або заподіяти неправомірний шкоду іншій. При цьому достатньо, якщо є намір здійснити будь-який з цих результатів. Не по-

трібно, щоб винний мав на увазі витягти з злочину майнову вигоду [4, с. 201].

Склад крадіжки є і в тому випадку, якщо винний має намір заподіяти неправомірну шкоду.

Складніше йде справа в загальним визначенням неправомірного збагачення та неправомірної шкоди. Складність питання визначається, в першу чергу, тим, що як видно з наведених вище «Прикладів», склад крадіжки за індійським кримінальним правом не передбачає обов'язково наміру винного встановити «повне панування над майном», заволодіти ним назавжди, звернути його у свою власність.

Виходячи з правила про неправомірне збагачення або неправомірну шкоду, індійські суди у низці випадків вбачають склад крадіжки в діях осіб, які вилучають власне майно, або ж, коли мова йде про дії кредитора, майно боржника, щоб таким шляхом забезпечити сплату ним боргу. Так було визнано винним у крадіжці особу, що вилучила із загону належну їй худобу без сплати суми, встановленої за утримання худоби в загоні.

Вкрадено може бути, як ми бачили, тільки рухоме майно. Необов'язково, щоб викрадений підчас крадіжки предмет мав якусь значну цінність. Вкрадено може бути те, на що може поширюватися право власності. Особа, яка викрала фальшиву монету, була визнана винною у крадіжці тому, що метал, з якого вона була зроблена, мав певну цінність.

Крадіжка вважається закінченою, як тільки майно, що викрадається зрушено з місця.

Крадіжка, що не обтяжена зазначеними в законі обставинами, карається відповідно до ст. 379 позбавленням волі будь-якого виду на строк до 3 років або штрафом, або тим і іншим одночасно. Якщо крадіжка здійснена в будинку або з екіпажу того чи іншого виду, якісь (будинок або екіпаж) використовуються для житла або для зберігання майна, покарання, згідно зі ст. 380, посилюється до позбавлення волі будь-якого виду на строк до 7 років [3].

Статтею 383 КК Індії передбачення кримінальна відповідальність за вимагання. Відповідно до ст. 383, той, хто навмисно залякує будь-яку особу будь-яким пошкодженням цієї особи, або будь-якої іншої, і тим самим нечесно примушує особу передати будь-якій іншій особі будь-яке майно, або цінний папір або інший підписаний документ, що може бути конвертовано в цінний папір, здійснює «вимагання».

Під вимаганням ст. 383 Індійського Кримінального кодексу розуміє загрозу заподіяння шкоди кому-небудь з метою безчесно примусити особу, до якої звернена загроза, до передачі майна або цінного паперу або чого-небудь за підписом або печаткою, що може бути перетворено в цінний папір.

З «Прикладів» до ст. 383 вбачається, що змістом загрози можуть бути, зокрема, оприлюднення відомостей про ганебні для потерпілого обставини, позбавлення волі дитини потерпілого, нанесення тілесних ушкоджень потерпілому.

Метою загрози може бути отримання від потерпілого чистого аркуша паперу з його підписом або печаткою [4, с. 207].

Шкода, заподіянням якої загрожує винний, повинна виражатися у вчиненні дії, що мають характер злочину, або цивільного делікту. Тому загроза звернутися до суду, використана винним для того, щоб отримати з потерпілого більше, ніж слід за законом, є вимаганням. Однак, судячи з матеріалів судової практики, «вказане вище правило не завжди дотримується». Так, вимаганням вважається погроза порушити кримінальну справу, незалежно від того, чи вчинив потерпілий злочин, інкримінований йому винним. У кожному разі загроза повинна бути такою, щоб вона могла подіяти на особу, якій вона адресована, і усунути з дії цієї особи з передачі майна і т. д. елемент вільного волевиявлення, без якого немає дійсної згоди. Нарешті, необхідним елементом вимагання є передача майна і т. д. самим потерпілим. Тому, якщо особа під впливом загрози не чинить опору по вилученню майна, але й не передає його злочинцеві, скоєний злочин є не вимаганням, а розбоям.

Аналіз змісту статті 385 КК «Залякування особи травмою для того, щоб здійснити вимагання» показав, що він є тотожним до змісту статті 383 КК, що є недопустимим за правилами юридичної техніки. Наявність в КК Індії таких норм – «близнюків» ускладнює кваліфікацію злочинів. Крім того, відмічаємо, що така ситуація не є поодиноким, більшість юридичних конструкцій статей КК Індії не є досконалими. Такого роду повтори зустрічаємо і в наступних статтях. Так, ст. 386 має назву «Extortion by putting a person in fear of death or grievous hurt» («Вимагання шляхом залякування особи смертю або тяжким болем»), яку іншими словами дублює ст. 387, що називається – «Putting person in fear of death or of grievous hurt, in order to commit extortion» («Залякування особи смертю або тяжким болем, для того, щоб здійснити вимагання») мають спільне коло термінів.

Специфічною статтею КК Індії можна назвати, ст. 388 «Extortion by threat of accusation of an offence punishable with death or imprisonment for life» («Вимагання під загрозою звинувачення в скоєнні злочину, караного смертю або довічним позбавленням волі»).

Індійське кримінальне законодавство розглядає розбій як кваліфікований вид або крадіжки, або вимагання, або, найчастіше, того й іншого одночасно, причому в цьому останньому випадку, вважають індійські юристи, часто буває неможливо встановити, якою мірою представлений кожен з цих двох складів. Привівши такий приклад: А. загрожує Б. смертю, якщо той не передасть йому всього свого майна, і починає зривати з нього коштовності; частина їх переляканий Б. сам передає А., укладачі Кодексу вказують, що коштовності, взяті самим А., дісталися йому в результаті розбою, а ті з них, які йому передав Б., він отримав в результаті вимагання. Виділення розбою в самостійний склад укладачі Кодексу пояснюють, в першу чергу, тим, що цей злочин являє собою «нероздільне поєднання крадіжки та вимагання».

КК Індії знає термін «розбій», але розкриває його незвично для українського законодавця, шляхом вживання терміну «крадіжка» і «вимагання». Так, у ст. 390 КК зазначено, що у всіх розбоях є або крадіжка або вимагання. В цій статті також зазначено, що крадіжка є розбоєм, якщо для того, щоб вчинити крадіжку, або під час скоєння крадіжки, або під час несення речі або спробі обернення майна, отриманого шляхом крадіжки, винний, з цією метою, власноручно заподіює або намагається заподіяти будь-яке насильство особі або смерть або біль чи протиправно ув'язнити її або залякує її миттєвою смертю або миттєвим боєм, або миттєвим протиправним ув'язненням.

Вимагання є розбоєм, якщо злочинець у момент вчинення вимагання, в присутності особи, яку залякує, вчинює вимагання шляхом залякування миттєвою смертю, миттєвим боєм, або миттєвим протиправним ув'язненням цієї особи або якоїсь іншої особи.

Відповідно до цього, ст. 390 підкреслює, що «в кожному випадку розбою є або крадіжка, або вимагання». Далі, в статті вказується, що крадіжка є розбоєм в тих випадках, коли винний для вчинення або при скоєнні крадіжки, або при віднесенні майна, здобутого крадіжкою, навмисне заподіює смерть або тілесне ушкодження, або обмежує чийсь свободу, або загрожує негайно здійснити будь-яких результатів.

Вимагання є розбоєм в тих випадках, коли винний у момент вчинення вимагання знаходиться у присутності особи, якій адресується погроза, погрожує цій особі негайною смертю, негайним нанесенням тілесного ушкодження або негайним обмеженням свободи і таким чином примушує потерпілого до негайної передачі майна, необхідного винному.

Коли п'ять або більше осіб спільно здійснюють або намагаються здійснити пограбування, або коли цілий ряд осіб, які вчинили спільно або намагаються вчинити пограбування, діють відкрито і шляхом пособництва такій групі у кількості до п'яти або більше осіб, та кожна особа, яка вчиняє заволодіння або замах на нього або пособництво, винна в бандитизмі «*dacoity*» [3].

Якщо розбійний напад або замах на нього здійснюється п'ятьма або більше особами спільно, кожен з учасників злочину відповідно до ст. 391 Кримінального кодексу винен у бандитизмі. Як і під час розбою, під час бандитизму викрадення майна здійснюється шляхом застосування насильства або погрози застосувати його. Однак через те, що бандитизм передбачає відносну численність учасників нападу, погроза насильством під час скоєння цього злочину може «матися на увазі» швидше, ніж при розбої, виходячи з обстановки злочину і способу дій осіб, які беруть участь у ньому.

Якщо особи, які зазнали нападу зграї бандитів, не чинять опору тому, що вони налякані тим, що відбувається, і зважаючи на це злочинцям немає необхідності застосовувати до них насильство або

вимовляти на їх адресу будь-які погрози, скоєне залишається бандитизмом.

Якщо розбійний напад скоєно на великій дорозі в період між заходом і сходом сонця, позбавлення волі може бути призначене на строк до 14 років (ст. 392).

Спроба вчинення розбою тягне за собою суворе позбавлення волі на строк до 7 років (ст. 393).

Якщо під час вчинення розбійного нападу винний умисно завдасть тілесне ушкодження, він, а також особа або особи, що діють в співучасті з ним, підлягають довічній транспортації або суворому позбавленню волі на строк до 10 років (ст. 394).

Бандитизм за відсутності обтяжуючих обставин карається довічною транспортацією або суворим позбавленням волі на строк до 10 років (ст. 395). Закон не передбачає особливого покарання за нічний бандитизм, проте індійські суди вважають бандитський напад, скоєний між заходом і сходом сонця, що заслуговує у встановлених законом межах відносно більш суворого покарання.

Відповідно до ст. 396 Кримінального кодексу, якщо хто-небудь з осіб, які спільно вчиняють бандитський напад, вчиняє при цьому умисне вбивство, кожен з учасників нападу підлягає смертній карі або довічній транспортації, або суворому позбавленню волі на строк до 10 років.

Застосовуючи ст. 396, судова практика виходить з того, що для засудження особи за цією статтею не потрібно її участі у вбивстві. Достатньо, якщо вона за наявності названих у статті умов приймала участь в нападі; вона може навіть не бути присутньою під час вчинення вбивства. Не потрібно також, щоб особа знала про таке, що готується або вчинене вбивство. При цьому до поняття нападу, при вчиненні якого вчиняється вбивство, входить і видалення або втеча злочинців з місця скоєння нападу, зокрема з вилученням при нападі майном.

У вилучення із загального правила про безкарність готування до злочину, готування до бандитського нападу карається суворим позбавленням волі на строк 1 до 10 років (ст. 399). Для притягнення до відповідальності за готування до бандитизму досить встановити, що у учасників був намір скоїти бандитський напад. Якщо наявність відповідної змови; встановлено, для застосування покарання за приготування досить скоєння будь-якої дії спрямованої до реалізації змови. Така дія може мати місце навіть до того, як злочинці приступили до розробки плану конкретного нападу.

Отже, за формою і змістом КК 1860 р. – оригінальний кримінально-правовий акт, який не має аналогів в історії. КК Індії знає крадіжку, грабїж та розбій, а також інші юридичні конструкції злочинного заволодіння майном, які на наш погляд, є цікавими не лише з точки зору аналізу, і хоча вони не можуть бути запозичені для українського КК через не високий рівень законодавчої техніки, дослідження Індії допомагає у формулюванні власної української національної правової системи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Панов М.І. Методологічні засади дослідження проблем Особливої частини кримінального права / М.І. Панов, Н.О. Гуторова // Проблеми боротьби зі злочинністю. – 2009/100. – С. 291-304.
2. Давид Р., ЖоффреСпинози К. Основные правовые системы современности = Les grands systemes de droit contemporains / Пер. с фр. В.А. Туманова. – М. : Международные отношения, 1998. – 400 с.
3. Criminal code of India [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://indiacode.nic.in/acts-in-pdf/132013.pdf>.
4. Никифоров Б.С. Уголовное законодательство Республики Индии [Текст] : очерк / Б.С. Никифоров. – М. : Госюриздат, 1958. – 280 с.